

Shinto anno 2015

Af Esben Andreasen

Der har i medierne i Japan og i Vesten været fokus på buddhismens svækkede position i Japan med antydninger af, at shinto, landets nationale religion, står stærkere i det stadigt mere sekulariserede Japan. At det ikke er tilfældet blandt den almindelige befolkning, fremgår af følgende tekst. Men på det politiske plan nyder shinto en gunst, som ikke er set større siden Anden Verdenskrig.

Shintos aktuelle situation kan rent talmæssigt anskues således: Fra ca. 200.000 helligdomme omkring år 1900, til 120.000 ca. 1914, og til i dag 80.000. Nedgangen i antallet af helligdomme er foruroligende, og endnu mere er nedgangen i antallet af shinto-præster. Til de 80.000 er der kun uddannet 20.000 præster, og når enkelte store helligdomme har mange præster betyder det, at der findes præster, der må betjene op til 30 helligdomme. Og det tynder især ud på landet. Vandringer fra land til by fortsætter, de lave fødselstal fortsætter, to-generations kernefamilier bliver flere og flere over for de gamle tre-generations familier, og flere unge gifter sig sent eller slet ikke. Alt sammen en udvikling der tager grundlaget væk under shinto, som netop historisk er baseret på familien – ligesom buddhismen.

Hvordan skal det gå i fremtiden? Helligdomme på landet forfalder og selv om shinto-præster må dække flere og flere helligdomme, kan de ikke leve af indtægterne, som er baseret på frivillige donationer, men de må leve af deltidsjob ved siden af. Helligdomme kan ikke umiddelbart nedlægges, da de ifølge lovgivningen er ”juridiske personer”, dvs. hver nedlæggelse skal gennem en retssag, hvor den ansvarlige indehaver af helligdommen skal give tilladelse – og i mange tilfælde svæver der hen i det uvisse, hvem der egentlig ejer helligdommen.

Også større helligdomme har vanskeligheder økonomisk. Det kendte Shimogamo Jinja i Kyoto skal have store reparationer for at vedligeholde bygningerne i ubehandlet træ i det fugtige klima. Tidligere var det et spørgsmål om at sende opfordringer om donationer ud til lokalområdets husstande, og så kom pengene ind. I dag – under økonomisk krise og kritiske holdninger overfor religion som sådan – det gælder både shinto og buddhisme – giver det ikke penge nok. Shimogamo Jinja må tænke om, og vil sælge eller udleje jord til boliger fra helligdommens eget område. Det

protesterer lokalbefolkningen over, som netop i denne bydel af Kyoto ser den lille skov som et åndehul – eller, set med en shinto-præsts øjne: Området er helligt og må ikke bebygges. Hvad udfaldet bliver kompliceres af, at der er stærke kinesiske opkøbere af ejendom i storbyerne, og det vil være pinligt for det nationale shinto at være afhængig af kinesiske investorer!

Eller et andet eksempel: Nord for Tokyo ligger byen Nikko, og her er Tokugawa Ieyasu begravet, den store samler af Japan efter mange års borgerkrig. Også her mangler helligdommen penge til at restaurere, og valget står mellem at indføre entré til området eller skaffe sig andre midler. Disse kan komme fra indtægter, hvis man anlægger en begravningsplads på helligdommens jorde, for her kan man skaffe sig en flot indtægt, for hvem vil ikke gerne have sin urnegrav i den store Ieyasus nærhed? Men bisættelse og shinto passer ikke godt sammen, mener ortodokse shintoister. Død og urenhed skal holdes væk fra shinto – også selv om Ieyasu faktisk blev bisat (uden kremering) i buddhistisk regi i en tid, hvor shinto og buddhismen delte helligdomsområder.

Også indtægter fra salg af amuletter (*o-mamori*), spådomsorakler (*o-mikuji*), træplader med påskreven bøn (*ema*), samt indtægter ved tjenester ved overgangsriterne bryllup, *shichi-go-san* (fremførelse i helligdommen af børn i alderen 7-5-3) og *hatsu-miya-mairi* (fremførelse af nyfødte i helligdommen) er faldende, ifølge statistik fra den Nationale Sammenslutning af Shinto Helligdomme (*Jinja Honcho*).

Der er indlysende forskelle på de store helligdomme og de mere ydmyge helligdomme på landet. De store klarer sig pænt. Dog beklager Meiji Jingu i Tokyo sig over, at de får flere og flere turister og ikke japanere som besøgende, og de udenlandske turister er meget mere påholdende, hvad angår køb af amuletter, spådomsorakler og *ema*.

Med mellemrum dukker gamle helligdomme frem med fornemme besøgstal. Det gælder Izumo Jingu efter udgravninger i 2000 med fund af kolossale søjlefundamenter af træ, som tyder på en kæmpemæssig helligdom i fortiden. Besøgende strømmer til og bliver belønnet med et flot nyt museum, som bygger på de arkæologiske fund.

Næste helligdom, som kan tænkes at opleve en renæssance, er Kashihara Jingu, syd for Nara, som til april 2016 højtideligholder kejser Jimmus død for 2600 år siden, han som ifølge myten

grundlagde Japan som stat. Der er store forberedelser i gang. I 1940 fejrede Japan Jimmus grundlæggelse 2600 år før med stor pomp og pragt i de dage, da Japan var på sejrrik kurs i Anden Verdenskrig. Kashihara Jingu er i øvrigt relativt ny og blev først bygget i 1889 med donationer fra kejser Meiji på det sted, hvor myten beskriver, at kejser Jimmu grundlagde Japan.

Alt i alt ser fremtiden dog ikke lys ud: Større og større forskelle mellem de store helligdomme som Ise, Meiji, Izumo og andre, og så en stille død for tusindvis af helligdomme i landdistrikterne på grund af affolkning og mangel på opbakning fra lokalbefolkningen.

Hvordan skal denne udvikling vendes? Shinto har ifølge forskere – og også ledende shintoister – to ansigter: Det nationale, politiske shinto, som støttes af den nuværende regeringsleder Abe og hans parti – og ”økologisk shinto” eller ”grøn shinto” som er det billede shinto gerne giver af sig selv i udlandet, hvor shinto præsenteres som den naturelskende religion. For nogle falder de to billeder sammen: ”At elske naturen er at elske Japan – og elsker man Japan, elsker man Japans natur.” For andre er der en konflikt mellem ældre præster og administratorer med nationalistisk holdning, og en yngre generation som ser shinto som fredselkende og økologisk – også en opfundet tradition, som bygger på et billede af Japan, der ikke har rod i virkeligheden. Tænk blot på de forureningskatastrofer og vold mod naturen, som Japan har oplevet: Floder lagt i cement, bjerge nedbrudt og ”flyttet” ud i havet, og sidst tsunamien i 2011 med efterfølgende radioaktive udsivninger fra Fukushima-atomkraftværket.

Et højaktuelt problem, der deler vandene, er stillingtagen til ”same sex” ægteskaber. Yngre præster og talsmænd ser intet problem i, at shinto-præster udfører bryllupsritualer mellem lesbiske/homoseksuelle – det er trods alt en god indtægtskilde, selv om mange kommende ægtefæller foretrækker at det foregår på hoteller og ikke i helligdommene – blot shinto-præster medvirker. De ældre præster, som har magten, kan derimod slet ikke forlige sig med sådanne ægteskaber, og de peger på ”ideal-ægteparret” Izanami og Izanagi i shintos myter.

Hvilket billede eller ”branding” af shinto der vil sejre, er svært at sige. Men en ting er der dog enighed om: Der skal en ny moralsk vækkelse og indsats til overfor Japans unge. Billedet fra verdenspressen af Japans unge, der mangler ambitioner og lyst til at engagere sig i livet, som ikke stifter familie og som lever af deres forældre (*parasaito shinguru* – ”snyltende singler”) nikker man

genkendende til. Ortodokse shinto-præster lokaliserer fejlen i ungdommens mangelfulde socialisering i efterkrigstidens Japan. I samme åndedrag nævnes fænomenet *kodokushi* – ”død i ensomhed” – et begreb som også skyldes manglende interesse for hinanden. Ældre mennesker bliver overladt til sig selv uden familier eller besøgsvenner, dør og bliver fundet nogle gange uger efter dødens indtræden i kummerlige omgivelser. Abe-regeringen har som et programpunkt (gen)indførelsen af en stærkere undervisning i etik i skolerne, som skal rette op på dette.

Et andet højaktuelt initiativ er at udvikle et oplysningsmateriale forud for et kommende G7-topmøde, som skal afholdes i foråret 2016 på et kongrescenter ikke langt fra Ise, shintos hovedhelligdom. Oplysningsmaterialet skal forklare, hvad shinto står for – ikke beregnet på de tilrejsende politikere og journalister, men på lokalbefolkningen, som skal være ambassadører for shinto! Og mon ikke landets leder, statsminister Shinzo Abe, får held med at fremvise shinto-helligdommene i Ise til de prominente udenlandske gæster?

Efterskrift – sommer 2016

De to begivenheder i henholdsvis Ise og Kashihara Jingu har nu fundet sted. Shinzo Abe førte verdens ledere, med Barack Obama i spidsen, til Ise, til den indre helligdom Naiku, og billeder herfra gik verden rundt. Abes begrundelse var, at Ise er ”et særdeles udmærket sted for at komme i forbindelse med den japanske ånd.” Og kejser Akihito med hustru og næstældste søn besøgte Kashihara Jingu for at mindes kejser Jimmus død for 2600 år siden, et besøg som fik mindre presseomtale.

Fælles for de to begivenheder er det, at det officielle Japan i stigende grad fremhæver shinto som landets religion eller åndelige grundlag. Dette til trods for kritiske røster i ind- og udland, som til stadighed nævner den historiske sammenkobling af shinto og militant nationalisme op til og med Anden Verdenskrig. Fokus rettes mod Shinzo Abe, som styrer en regering, hvis ministre, inklusiv Abe, er medlemmer af lobby-organisationen Shinto Seiji Renmei, ”Shintos forbund for åndelig lederskab”. Men ikke blot toppen af politikere er medlemmer. For 30 år siden var blot 44 parlamentarikere medlemmer, i dag er det mere end 300 ud af 764.

Udviklingen er påfaldende. Samtidig med at shintos tag i befolkningen er stærkt aftagende, gøres der politisk brug af shinto i en grad, som ikke er set større siden Anden Verdenskrig.

Legitimeringen af shinto sås nok mest tydeligt ved Ise-helligdommens 20-års fornyelse i 2013, hvor en række ministre deltog, anført af Shinzo Abe i forreste række. Og det til trods for adskillelsen mellem stat og religion. Det var første gang siden 1929, at en regerende statsminister deltog i fejringen og indvielsen af de nye helligdomme.

(Tekst byggende på samtaler med shintoister på en studierejse i efteråret 2015, samt et efterfølgende foredrag holdt i Religionshistorisk Forening, Københavns Universitet.)

G7 Ise Shima Summit